

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЦУБЕНКО В. Л., ОСАДЧИЙ В. С.

Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

Реформи освіти, що відбуваються сьогодні в Україні, покликані забезпечити нову якість підготовки фахівців. Українська спільнота прагне до підвищення якості освіти, адже від рівня освіченості населення залежить рівень технічного прогресу і якість життя в країні. У доповіді ЮНЕСКО зазначається: «Все частіше підприємцям потрібна не кваліфікація, яка з їхньої точки зору часто асоціюється з умінням здійснювати ті чи інші операції матеріального характеру, а компетентність, що розглядається як своєрідний коктейль навичок, властивих кожному індивіду, в якому поєднуються кваліфікація в строгому сенсі цього слова, соціальна поведінка, здатність працювати в групі, ініціативність, любов до ризику».

Вважається, що поняття «компетентність» уперше у 1959 р. увів американський вчений Роберт Вінсроп Вайт у праці «Motivation reconsidered: The concept of competence» для опису здібностей випускника закладу освіти, пошуку хорошої роботи на основі отриманої підготовки і мотивації до її виконання. Головна ідея статті Вайта полягає в поясненні факту, що компетентність не дається від народження і не досягається просто шляхом дозрівання організму. Компетентність, на думку Вайта, дозволяє людині дізнатися, як можна змінити навколишнє середовище і які наслідки впливають із цих змін. У науковій літературі представлено значну кількість визначень компетенції, які за своєю суттю ідентичні. Так, поняттю «компетенція» вчені дають такі визначення: сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів та необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них (О.В. Кучай); інтегративне поняття, що містить такі аспекти: готовність до оцінювання, готовність до дії, готовність до рефлексії (О.І. Пометун); деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здібності особи), наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності у певній сфері (М.С. Головань); від. лат. *competencia* – коло питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями і досвідом (Н.Є. Мойсеюк). У змісті кожної компетенції виділяють чотири компоненти: психологічний, орієнтаційний, операційний і досвід. У Законі України «Про освіту» № 2145-VIII від 5.10.2017р. поняття «компетентність» визначається як «динамічна

комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність», а «інтегральна компетентність» – як «узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо результатів навчання та/або професійної діяльності». У новій редакції Закону України «Про вищу освіту» № 392-IX від 18.12.2019 р. визначено «компетентність» як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей». У статті 17 Закону України «Про освіту» № 2145-VIII від 5.10.2017 р. зазначається, що «метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань».

Компетентнісний підхід – це підхід, спрямований на формування компетентності особи. Компетентності являють собою динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь та здатностей; розвиток компетентностей є метою освітніх програм; компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах. Історично за кордоном були розроблені і успішно застосовуються три основні моделі реалізації компетентнісного підходу: американська, де закладено поведінковий підхід (традиція лідерства); британська інтеграційна модель з функціональним підходом; багатовимірний, цілісний підхід у Франції і Німеччині. У Великобританії відбувається розширення і поглиблення поняття «компетенція», що включають в кластери функціональні характеристики якості базових знань і результатів навчання. Німецька система освіти спочатку була спрямована на компетенції дії, де центр зосереджений на навчальних планах професійного навчання та стандартах, що охоплюють предметні, особистісні та соціальні компетенції. В українському освітньому просторі вивчені всі наявні моделі, і зараз відбувається процес побудови і розвитку власної моделі. У доповіді Ю. М. Рашкевича «Освітні програми: побудова, опис, визнання» виділені ключові компетентності: мовна грамотність, культурна обізнаність та самовираження, підприємницька, громадянська, особиста, соціальна та навчальна, цифрова, математична та компетентність у науках, технологіях та інженерії.

Розробка компетентностей в Україні у вигляді стандартів триває і орієнтується переважно на Програму проекту ЄС TUNING. Для підготовки програми TUNING було залучено фахівців з більш ніж 100 університетів з 16

країн, що підписали Болонську декларацію. У науці виділяють загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної сфери, є важливими для успішної професійної та соціальної діяльності особи, та професійні компетентності – сукупність знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують здатність виконувати на певному рівні трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом. Саме ці групи компетентностей беруться українськими закладами вищої освіти за основу.

Структурування змісту професійного стандарту базується на компетентнісному підході, який передбачає формування вимог до знань, умінь і навичок працівника, що забезпечують якісне виконання основних трудових функцій у відповідній сфері професійної діяльності. Необхідність модернізації сучасної вищої освіти спонукає вчених до обґрунтування та пошуку способів реалізації компетентнісного підходу в освіті. Всі складові компетентнісного підходу спрямовані на досягнення нового цілісного освітнього результату навчання, що розглядається не як сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері. Впровадження компетентнісного підходу в закладі вищої освіти є одним із важливих та актуальних положень оновлення змісту вищої освіти. Перспективність компетентнісного підходу полягає в тому, що він дає можливість підготувати випускника до майбутньої професійної діяльності та потребує відповідної високої фахової, педагогічної компетентності викладача. При підготовці майбутніх фахівців будь-якої галузі необхідно вивчити потреби і запити роботодавців. Ключовим у сучасній вищій освіті є формування особистості майбутнього фахівця з новим світоглядом та мисленням, що дозволить йому гнучко, оперативно реагувати на запити суспільства та успішно конкурувати з іншими фахівцями на ринку праці. Саме тому на шляху до євроінтеграції актуальними є всебічне переосмислення підходів щодо модернізації вищої освіти, яке ґрунтується на компетентнісних засадах.

Отже, у сучасній науці спостерігаємо стійку тенденцію утвердження не лише поняття «компетентнісний підхід», а й осмислення його сутності. Реалізація цього підходу ґрунтується на розумінні, що прогрес людства залежить від рівня розвитку особистості. Сучасні концепції педагогічної освіти базуються на ідеях розвитку людських ресурсів та саморозвитку освітніх інституцій і суб'єктів педагогічного процесу. Застосування компетентнісного підходу у вищій освіті спрямоване на перехід до нових галузевих стандартів і створює передумови для наближення результатів освіти до потреб суспільства та вимог ринку праці, пропонує формування здатності людини діяти ефективно на конкретному робочому місці.